

POSTANOWIENIE

Dnia 5 września 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodnicząca: SSA Anna Polak

Sędziowie: SA Jolanta Hawryszko

SA Urszula Iwanowska (spr.)

po rozpoznaniu w dniu 5 września 2012 r., na posiedzeniu niejawnym,

sprawy z odwołania M. K. s. c. w S. – A. O. i W. O.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w S.

o objęcie ubezpieczeniem społecznym,

przy udziale zainteresowanych S. S., E. P., B. S., K. S., D. B. i T. A.

na skutek apelacji organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie VII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 14 marca 2012 r., sygn. akt VII U 640/11,

postanawia:

I. uchylić zaskarżony wyrok i umorzyć postępowanie w sprawie,

II. zasądzić od M. K. s. c. w S. – A. O. i W. O. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S. kwotę 1.080 (jeden tysiąc osiemdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje.

Sygn. akt III AUa 483/12

Uzasadnienie:

Decyzjami z dnia 3 lutego 2011 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. stwierdził, że wymienione niżej osoby jako wykonujące pracę nakładczą u płatnika składek M. K. s. c. z siedzibą w S. podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu oraz rentowym w następujących okresach:

- S. S. - od 5 do 25 lutego 2007 r., od 6 marca do 11 kwietnia 2007 r., od 19 kwietnia do 9 maja 2007 r., od 11 czerwca do 1 lipca 2007 r., od 17 lipca do 6 sierpnia 2007 r., od 21 sierpnia do 10 września 2007 r., od 14 września do 4 października 2007 r., od 7 listopada do 2 grudnia 2007 r., od 7 do 27 stycznia 2008 r., od 22 lutego do 13 marca 2008 r., od 25 kwietnia do 15 maja 2008 r., od 30 maja do 19 czerwca 2008 r., od 28 lipca do 17 sierpnia 2008 r., od 6 do 26 października 2008 r., od 1 do 21 grudnia 2008 r., od 9 do 29 marca 2009 r., od 8 do 28 maja 2009 r., od 26 czerwca do 16 lipca 2009 r., od 14 września do 4 października 2009 r.;

- E. P. - od 1 do 21 września 2008 r.;

- B. S. - od 9 do 29 sierpnia 2007 r., od 20 września do 10 października 2007 r., od 23 stycznia do 12 lutego 2008 r., od 27 maja do 16 czerwca 2009 r.;

- K. S. - od 9 lutego do 1 marca 2009 r., od 25 maja do 14 czerwca 2009 r.;

- D. B. - od 9 lutego do 1 marca 2009 r., od 1 do 21 września 2009 r.;

- T. A. - od 3 do 23 stycznia 2007 r., od 4 do 24 sierpnia 2008 r., od 1 do 21 września 2008 r., od 6 do 26 października 2008 r., od 3 do 23 listopada 2008 r., od 1 do 21 grudnia 2008 r.

Odwołanie od decyzji złożyli W. O. i A. O. wspólnicy M. K. s. c. z siedzibą w S., wnosząc o ich zmianę przez stwierdzenie, że żadna ze wskazanych wyżej osób nie podlega ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, albowiem strony łączyła umowa o dzieło, a nie jak przyjął organ rentowy umowa o pracę nakładczą.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołań oraz o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego w kwocie 120 zł, podtrzymując argumentację, jak w zaskarżonych decyzjach.

Postanowieniem z dnia 16 maja 2011 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie połączył sprawy z odwołań od wskazanych wyżej decyzji do łącznego rozpoznania i wyrokowania. Nadto postanowieniem z dnia 1 lipca 2011 r. Sąd wezwał do udziału w sprawie w charakterze zainteresowanych: S. S., E. P., B. S., K. S., D. B. i T. A..

Wyrokiem z dnia 14 marca 2012 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżone decyzje organu rentowego i stwierdził, że S. S., E. P., B. S., K. S., D. B., T. A. nie podlegają ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu jako osoby wykonujące pracę nakładczą na rzecz A. O. i W. O. - wspólników s. c. M. K. w S. w okresach wskazanych w zaskarżonych decyzjach.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że W. O. i A. O. są wspólnikami s. c. M. K. w S.. Prowadzona przez nich działalność obejmowała produkcję i sprzedaż galanterii papierniczej, w szczególności zaproszeń, kart okolicznościowych, torebek i tub ozdobnych. Karnety i tuby produkowane przez spółkę posiadają atest K. K. A.. Odbiorcami tych wyrobów były zarówno osoby indywidualne, jak i zakłady pracy oraz sklepy. Część sprzedawanych przez W. O. i A. O. rzeczy to artykuły kupowane od innych producentów, a część stanowi wyrób własny. Wśród wyrobów własnych są zarówno artykuły zamawiane w drukarni, jak i rzeczy wykonywane własnoręcznie przez osoby współpracujące w ramach umów o dzieło ze spółką. Wyroby własne wykonywane były ręcznie, łącznie ze wszystkimi detalami i elementami ozdób. Każdy z przyjmujących daną partię galanterii papierniczej do wykonania musiał własnoręcznie przygotować pakiet obejmujący detale, a następnie skomponować całość i przykleić. Każdy z wykonawców otrzymywał poglądowy wzór konkretnego wyrobu, celem zorientowania się jak ma on ogólnie wyglądać. Wykonawców galanterii papierniczej cechować musiał zmysł estetyczny, zdolności manualne i indywidualne podejście. W tym celu zamawiający dokonywali selekcji osób gotowych do wykonania dzieła. Każdy pakiet nosił znamiona indywidualnego dzieła, każdy z wykonawców przygotowywał pakiet nieco inaczej. Każdy też wymagał nieco odmiennego dekorowania. Materiały do produkcji artykułów ręcznie robionych, dostarczali wykonawcom zamawiający. Wykonawcy zobowiązani byli także do zapakowania przygotowanej przez siebie galanterii w folię, przy czym wykonawca mógł skorzystać w tym zakresie z pomocy osób trzecich. Zamawiający kontrolowali dzieła pod względem jakości wykonania. Jeżeli przedmioty wykonane przez te osoby były wadliwe, wówczas spółka odmawiała ich przyjęcia i nie płaciła. Jeżeli jednak wadę dało się usunąć, to wykonawcy ją usuwali i wtedy dochodziło do rozliczenia. Strony określały ostateczny termin wykonania artykułów. Jeżeli któryś z wykonawców nie poradził sobie z zamówieniem, ustalano termin, do kiedy winien się on rozliczyć się z pobranych materiałów.

Dalej z ustaleń Sądu Okręgowego wynika, że S. S. zawarła z W. O. i A. O. M. K. umowy w dniu 5 lutego 2007 r., 6 marca 2007 r., 22 marca 2007 r., 19 kwietnia 2007 r., 11 czerwca 2007 r., 17 lipca 2007 r., 21 sierpnia 2007 r., 12 grudnia 2007 r. na wykonanie 1000 sztuk karnetów artystycznych M, D, DL, K w ilości 1000 sztuk, z wynagrodzeniem 0,45 zł za każdy karnet, w dniu 14 września 2007 r., 17 listopada 2007 r. na wykonanie 2000 sztuk karnetów artystycznych M, D, DL, K w ilości 1000 sztuk z wynagrodzeniem 0,45 zł za każdy karnet, w dniu 22 lutego 2008 r., 25 kwietnia 2008 r., 30 maja 2008 r., 6 października 2008 r., 1 grudnia 2008 r., 7 stycznia 2009 r., 9 marca 2009 r., 8 maja 2009 r., 26 czerwca 2009 r., 28 lipca 2008 r., 14 września 2009 r., na wykonanie 2000 sztuk karnetów artystycznych M, D, DL, K, T., zaproszeń w ilości 1000 sztuk z wynagrodzeniem 0,50 zł za każdy karnet M, D, DL, K, 1,25 zł za każdy karnet M. T., 0,40 zł za każde prawidłowo wykonane zaproszenie. Zamawiający sporządzili protokoły przyjęcia

dział wykonanych w oparciu o powyższe umowy, zaś zainteresowana wystawiła rachunki. E. P. zawarła z W. O. i A. O. umowy w dniu 1 września 2008 r. na wykonanie 1000 sztuk karnetów artystycznych M, D, DL, K. M., T., zaproszeń w ilości 1000 sztuk z wynagrodzeniem 0,50 zł za każdy karnet M, D, DL, K, 1,25 zł za każdy karnet M., T., 0,40 zł za każde prawidłowo wykonane zaproszenie, w dniu 3 listopada na wykonanie 2000 sztuk karnetów artystycznych M, D, DL, K. M., T., zaproszeń w ilości 1000 sztuk z wynagrodzeniem 0,50 zł za każdy karnet M, D, DL, K, 1,25 zł za każdy karnet M., T., 0,40 zł za każde prawidłowo wykonane zaproszenie. Zamawiający sporządzili protokoły przyjęcia dzieł wykonanych w oparciu o powyższe umowy, zaś zainteresowana wystawiła rachunki. K. S. zawarła z W. O. i A. O. umowy w dniu 9 lutego 2009 r. na wykonanie 1000 sztuk karnetów artystycznych M, D, DL, K. M., T., zaproszeń, w ilości 1000 sztuk, z wynagrodzeniem 0,50 zł za każdy karnet M, D, DL, K, 1,25 zł za każdy karnet M., T., 0,40 zł za każde prawidłowo wykonane zaproszenie, w dniu 25 maja 2009 r. na wykonanie 2000 sztuk karnetów artystycznych M, D, DL, K. M., T., zaproszeń w ilości 1000 sztuk, z wynagrodzeniem 0,50 zł za każdy karnet M, D, DL, K, 1,25 zł za każdy karnet M., T., 0,40 zł za każde prawidłowo wykonane zaproszenie. Zamawiający sporządzili protokoły przyjęcia dzieł wykonanych w oparciu o powyższe umowy, zaś zainteresowana wystawiła rachunki. B. S. zawarła z W. O. i A. O. następujące umowy w dniu 9 sierpnia 2007 r. na wykonanie 1000 sztuk karnetów artystycznych M, D, DL, K, w ilości 1000 sztuk, z wynagrodzeniem 0,45 zł za każdy karnet, w dniu 20 września 2007 r. na wykonanie karnetów artystycznych M, D, DL, K w ilości 2000 sztuk, z wynagrodzeniem 0,45 zł za każdy karnet, w dniu 31 stycznia 2009 r. na wykonanie karnetów artystycznych M, D, DL, K. M., T., zaproszeń, w ilości 2000 sztuk, z wynagrodzeniem 0,50 zł za każdy karnet M, D, DL, K, 1,25 zł za każdy karnet M., T., 0,40 zł za każde prawidłowo wykonane zaproszenie, w dniu 27 maja 2009 r. na wykonanie karnetów artystycznych M, D, DL, K. M., T., zaproszeń w ilości 1000 sztuk z wynagrodzeniem 0,50 zł za każdy karnet M, D, DL, K, 1,25 zł za każdy karnet M., T., 0,40 zł za każde prawidłowo wykonane zaproszenie. Zamawiający sporządzili protokoły przyjęcia dzieł wykonanych w oparciu o powyższe umowy, zaś zainteresowana wystawiła rachunki. D. B. zawarła z W. O. i A. O. umowy w dniu 9 lutego 2009 r. na wykonanie karnetów artystycznych M, D, DL, K. M., T., zaproszeń, w ilości 1000 sztuk, z wynagrodzeniem 0,50 zł za każdy karnet M, D, DL, K, 1,25 zł za każdy karnet M. T., 0,41 zł za każde prawidłowo wykonane zaproszenie, w dniu 1 września 2009 r. na wykonanie karnetów artystycznych M, D, DL, K. M., T., zaproszeń, w ilości 1000 sztuk, z wynagrodzeniem 0,50 zł za każdy karnet M, D, DL, K, 1,25 zł za każdy karnet M. T., 0,41 zł za każde prawidłowo wykonane zaproszenie. Zamawiający sporządzili protokoły przyjęcia dzieł wykonanych w oparciu o powyższe umowy, zaś zainteresowana wystawiła rachunki za wykonane dzieła. T. A. zawarł z W. O. i A. O. umowy w dniu 3 stycznia 2007 r. na realizację dzieła w postaci sklejenia 3.000 sztuk torebek papierowych: TP 1, 2, 3, 45, 12 i złożenia i zapakowania 4.000 karnetów alfa i 4.000 karnetów beta, z wynagrodzeniem brutto w kwocie 1.130 zł, w dniu 4 sierpnia 2008 r. na realizację dzieła w postaci sklejenia 5.500 sztuk torebek papierowych, złożenia zaproszeń w ilości 4.000 sztuk, z wynagrodzeniem brutto 1.670 zł, w dniu 1 września 2008 r. na realizację dzieła w postaci sklejenia 4.200 sztuk torebek papierowych, złożenia karnetów gamma, omega w ilości 13.000 sztuk, z wynagrodzeniem brutto 2.100 zł, w dniu 6 października 2008 r. na realizację dzieła w postaci sklejenia 4.900 sztuk torebek papierowych, złożenia karnetów gamma, omega w ilości 13.500 sztuk, z wynagrodzeniem brutto 2.685 zł, w dniu 3 listopada 2008 r. na realizację dzieła w postaci sklejenia 3.000 sztuk torebek papierowych, złożenia karnetów gamma, delta w ilości 16.900 sztuk, z wynagrodzeniem brutto 2.421 zł, w dniu 1 grudnia 2008 r. na realizację dzieła w postaci sklejenia 2.300 sztuk torebek papierowych, złożenia karnetów gamma, delta, omega w ilości 11.700 sztuk, z wynagrodzeniem brutto 1.705,50 zł. Zamawiający sporządzili protokoły przyjęcia dzieł wykonanych w oparciu o powyższe umowy, zaś zainteresowany wystawił rachunki za wykonanie dzieła. Wykonawcy zobowiązali się do wykonania określonych w umowach dzieł w terminie 21 dni od otrzymania od zamawiającego materiałów.

W tym stanie faktycznym w ocenie sądu pierwszej instancji odwołania płatnika M. K. s. c. W. O. i A. O. zasługiwały na uwzględnienie.

Kierując się treścią art. 627 k.c. oraz przepisami rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 grudnia 1975 r. w sprawie uprawnień pracowniczych osób wykonujących pracę nakładczą (Dz. U. z 1976 r., nr 3, poz. 94 ze zm.), wydanego w oparciu o delegację zawartą w art. 303 § 1 k.p., Sąd Okręgowy uznał, że zainteresowani wykonywali na rzecz odwołujących pracę na podstawie umowy o dzieło. W ocenie tego sądu, jakkolwiek zainteresowani przy wykonywanej pracy dysponowali przykładowymi szablonami, to dzięki ich inwencji, zmysłowi estetycznemu i talentowi powstał

nowy zindywidualizowany wytwór o cechach autorskiego dzieła, w tym sensie, że poszczególne wytwory jednej osoby mogły różnić się od innych prac, a już z pewnością różnice wykazywały dzieła poszczególnych wykonawców. Każdy element galanterii papierniczej był wykonywany ręcznie, a tym samym miał indywidualne i niepowtarzalne cechy. Zdaniem sądu pierwszej instancji w tym przypadku mamy do czynienia z postacią kierowanej aktywności artystycznej. Dostarczony przez odwołujących schemat miał wyłącznie charakter poglądowy, sama zaś kompozycja detali i ozdób zależała od indywidualnego poczucia estetyki zainteresowanej, także sam wykonawca przygotowywał od podstaw wszystkie elementy dekoracyjne. Przygotowanie karnetu wymagało od wykonawcy wrodzonego poczucia estetyki oraz dużych zdolności manualnych. Nie każda osoba chętna do nawiązania współpracy z odwołującymi odpowiadała ich oczekiwaniom. Zamawiający nie ingerowali w sposób organizacji pracy przez poszczególnych wykonawców, ponieważ liczył się dla nich efekt końcowy w postaci dostarczenia zamówionej partii wyrobów spełniających określone kryteria estetyczne. Łącząca strony umowa o dzieło dawała odwołującym się możliwość bądź żądania usunięcia wad, bądź w skrajnych przypadkach nawet odmowy przyjęcia towaru i zapłaty. W przypadku ozdobnej galanterii papierniczej konieczna była weryfikacja umówionego rezultatu, co jest cechą wyróżniającą umowę o dzieło od innych umów. Przy umowach o pracę nakładczą nakładca nie ma możliwości bezpośredniego kontrolowania i wpływania na sposób jej wykonywania, ani tym bardziej skutecznego dochodzenia usunięcia wad fizycznych materialnego efektu pracy. Są to natomiast klasyczne uprawnienia zamawiającego dzieło. Na wybór umowy o dzieło w rozważanym przypadku w ocenie Sądu Okręgowego wpłynęły też przesłanki natury organizacyjnej. Nadto umowy były dodatkowym źródłem zarobkowania dla zainteresowanych. Zainteresowani, podobnie jak inni wykonawcy byli świadomi, że z tytułu zawartych umów o dzieło nie będą objęci obowiązkowymi ubezpieczeniami społecznymi, jednak większość z tych osób legitymowała się innym tytułem ubezpieczenia społecznego. Zamawiający nie mieli też gwarancji, że po wykonaniu powierzonych partii materiału, kiedykolwiek zamawiający nawiąże z nimi kolejny stosunek prawny. Zgodnie z rzeczywistym zamiarem stron oraz celem zawartych umów, łączący je stosunek prawny należało zdaniem sądu pierwszej instancji kwalifikować jako umowę o dzieło. Ten typ umowy nie generuje obowiązku obejmowania pracowników obowiązkowymi ubezpieczeniami społecznymi.

Z powyższych względów, na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. Sąd Okręgowy zmienił zaskarżone decyzje stwierdzając, że zainteresowani w okresach wymienionych w zaskarżonych decyzjach nie podlegają ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu.

Z powyższym wyrokiem Sądu Okręgowego w całości nie zgodził się Zakład Ubezpieczeń Społecznych, który w wywiezionej apelacji zarzucił mu:

- 1) naruszenie przepisu prawa materialnego, mianowicie art. 627 kodeksu cywilnego, przez błędną wykładnię i uznanie, że ubezpieczonych łączyły z płatnikiem umowy o dzieło, podczas gdy okoliczności faktyczne niniejszej sprawy nie dają podstaw do takiej kwalifikacji prawnej łączącego strony stosunku prawnego;
- 2) błąd w ustaleniach faktycznych polegający na uznaniu, że strony nie zawarły faktycznie umów o pracę nakładczą podczas, gdy z umów zawartych pomiędzy stronami wynika wprost, iż dotyczyły one wykonania określonej liczby przedmiotów, ustalonej np. na 1000, 2000, 4000, 16.900 sztuk, a wynagrodzenie było liczone jednostkowo za każdą wykonaną sztukę, a więc ilość pracy zleconej w umowie spełniała kryteria określone w § 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 grudnia 1975 r. w sprawie uprawnień pracowniczych osób wykonujących pracę nakładczą, tj. zapewniała możliwość uzyskania wynagrodzenia w kwocie przekraczającej 50% najniższego wynagrodzenia, a sposób obliczania wynagrodzenia za wykonaną pracę odpowiadał zasadom określonym w § 12 ust. 1 powołanego rozporządzenia, a nadto umowy spełniały wszystkie inne cechy konstytutywne umów o pracę nakładczą;
- 3) błąd w ustaleniach faktycznych, polegający na uznaniu, że zaproszenia, karnety, tuby i papierowe torebki, których wykonanie było przedmiotem umów zawartych przez płatnika z ubezpieczonymi, posiadały indywidualne niepowtarzalne cechy oraz wymagały od ubezpieczonych, talentu i indywidualnych zdolności manualnych i plastycznych, skoro z akt sprawy wynika, że wszystkie będące przedmiotem umów wyroby były wykonywane według z góry ustalonego, jednego schematu dostarczonego przez płatnika i nie wymagały żadnej inwencji twórczej, a to że były wykonywane ręcznie w żadnym razie nie wpływa na uznanie ich wyjątkowości i niepowtarzalności, a nadto

zapisy § 3 spornych umów, stanowiącego, że przy wykonywaniu zleconej pracy ubezpieczeni mogą korzystać z pomocy osób trzecich, wskazują jednoznacznie, iż do ich wykonania nie były przez płatnika wymagane jakieś indywidualne ponadprzeciętne zdolności i cechy wykonawcy, i nie było to główne kryterium nawiązywania współpracy pomiędzy płatnikiem a ubezpieczonym;

4) naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną a nie swobodną ocenę dowodów dokonaną wbrew zasadom logiki i doświadczenia życiowego, tj. wyjaśnień złożonych przez W. O., polegającą na uznaniu ich za wiarygodne i miarodajne dla ustaleń faktycznych w sprawie, pomimo ich sprzeczności z zapisami zawartych umów, zwłaszcza w części w jakiej odnosiły się do sposobu naboru pracowników, tj. rygorystycznej selekcji ze względu na indywidualne ponadprzeciętne zdolności manualne i plastyczne, podczas gdy zapis § 3 wszystkich umów zawartych przez płatnika z ubezpieczonymi stanowi, iż mogli oni przy wykonywaniu powierzonej pracy korzystać z pomocy osób trzecich, co jednoznacznie przeczy wskazanym wyjaśnieniom i podważa całkowicie ich wiarygodność.

W oparciu o takie zarzuty apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez orzeczenie o istocie sprawy odmiennie niż to uczynił sąd pierwszej instancji i oddalenie wszystkich odwołań oraz zasądzenie na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego przed sądem pierwszej i drugiej instancji, według norm przepisanych.

Pismem procesowym z dnia 13 sierpnia 2012 r. płatnik M. K. s. c. w S. - W. O. i A. O. cofnął odwołania od decyzji objętych niniejszym postępowaniem, (sygn. akty III AUa 483/12) tj. decyzji dotyczących S. S., E. P., B. S., K. S., D. B. i T. A. oraz na podstawie art. 102 k.p.c. wniósł o nieobciążanie kosztami procesu. W uzasadnieniu wniosku podniesiono, że w pierwszej instancji Sąd Okręgowy orzekając w wielu składach nie miał wątpliwości co do kwalifikacji stosunku prawnego łączącego wnioskodawcę z zainteresowanymi. Płatnik składek w związku z ryzykiem prowadzonej działalności nie powinien być obciążany ponad miarę. Na obecnym etapie postępowania obciążanie płatnika, w szczególności kosztami zastępstwa procesowego stanowiłoby wyraz surowego władztwa państwa przy jednoczesnym pominięciu roli organu w utrzymywaniu spółki w stanie błędnego przekonania, co do jej obowiązku wobec organu.

W piśmie procesowym z dnia 22 sierpnia 2012 r. organ rentowy wyraził zgodę na cofnięcie odwołań oraz wniósł o zasądzenie na rzecz organu kosztów zastępstwa procesowego przed sądem pierwszej i drugiej instancji, według norm przepisanych w kwocie odpowiadającej ilości odwołań rozpoznawanych w niniejszym postępowaniu.

Sąd Apelacyjny rozważył, co następuje:

Zasadą jest, że zgodnie z art. 203 § 1 k.p.c. pozew może zostać cofnięty bez zezwolenia pozwanego aż do rozpoczęcia rozprawy, a jeżeli z cofnięciem połączone jest zrzeczenie się roszczenia aż do wydania wyroku. Sąd może uznać za niedopuszczalne cofnięcie pozwu, lecz wyłącznie wtedy, gdy okoliczności sprawy wskazują, że byłoby to sprzeczne z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierzałoby do obejścia prawa (art. 203 § 4 k.p.c.). Nadto, w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych cofnięcie pozwu jest niedopuszczalne, gdyby czynność ta naruszał słuszny interes ubezpieczonego (art. 469 k.p.c.).

Wyjaśnienia przy tym wymaga, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych (prowadzonych w postępowaniu odrębnym według zasad przewidzianych w art. 459-476 k.p.c. i art. 477⁸⁻¹⁶ k.p.c.) funkcję pozwu pełni odwołanie od decyzji organu rentowego. Na podstawie art. 13 § 2 k.p.c. do cofnięcia odwołania od decyzji organu rentowego stosuje się odpowiednio przepis art. 203 § 1 k.p.c. Oznacza to, że odwołanie takie może zostać przez ubezpieczonego cofnięte zgodnie z regułami wynikającymi z uregulowań art. 203 § 1 k.p.c., art. 332 § 2 k.p.c. i art. 391 § 1 zd. 1 k.p.c. Jednocześnie, do oceny dopuszczalności cofnięcia odwołania stosuje się przepis art. 203 § 4 k.p.c. oraz art. 469 k.p.c.

W przedmiotowej sprawie cofnięcie odwołań przez płatnika M. K. s. c. A. O. i W. O. nastąpiło w dniu 14 sierpnia 2012 r., a więc po wydaniu wyroku przez sąd pierwszej instancji (14 marca 2012 r.) i po jego zaskarżeniu przez organ rentowy (2 maja 2012 r.). Analizując okoliczności niniejszej sprawy Sąd Apelacyjny uznał, że cofnięcie odwołań od decyzji w przedmiocie objęcia ubezpieczeniem społecznym nie jest sprzeczne z prawem, zasadami współżycia społecznego, ani

też nie zmierza do obejścia prawa (art. 203 § 4 k.p.c.). Cofnięcie odwołań w tym stanie sprawy jest nadto dopuszczalne i nie narusza słusznego interesu strony (art. 469 k.p.c.).

Odwołanie od decyzji organu rentowego jest niezbędną przesłanką do kontynuowania procesu. Cofnięcie odwołania jest de facto cofnięciem wniosku o udzielenie ochrony prawnej roszczeniu procesowemu. Stanowi ono wyraz prawa ubezpieczonego do dysponowania przedmiotem procesu oraz przejawem odwoalności czynności procesowych. Jeżeli odwołanie zostanie cofnięte, jego brak sprawia, że udzielenie ochrony prawnej w postaci wydania wyroku staje się bezprzedmiotowe i niedopuszczalne. Podkreślić w tym miejscu należy, że skutki cofnięcia odwołania już na etapie postępowania apelacyjnego, określa art. 386 § 3 k.p.c. zgodnie, z treścią którego jeżeli zachodzi podstawa do umorzenia postępowania sąd drugiej instancji uchyla wyrok oraz umarza postępowanie. Przepis ten, na podstawie art. 13 § 2 k.p.c., znajduje zastosowanie do odwołania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych.

Wobec skutecznego cofnięcia odwołania przez płatnika koniecznym było uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji i umorzenie postępowania, o czym – na podstawie art. 386 § 3 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. i art. 374 k.p.c. – orzeczono w punkcie I. wyroku.

O kosztach postępowania Sąd Apelacyjny orzekł w oparciu o zasadę wynikającą z art. 98 k.p.c., tj. odpowiedzialności za wynik postępowania. Stosowanie do treści art. 203 § 2 i 3 k.p.c. pozew cofnięty nie wywołuje żadnych skutków, jakie ustawa wiąże z wytoczeniem powództwa, a na żądanie pozwanego powód zwraca mu koszty, jeżeli sąd już przedtem nie orzekł prawomocnie o obowiązku ich uiszczenia przez pozwanego. Natomiast w razie cofnięcia pozwu poza rozprawą przewodniczący odwołuje wyznaczoną rozprawę i o cofnięciu zawiadamia pozwanego, który może w terminie dwutygodniowym złożyć sądowi wniosek o przyznanie kosztów. Gdy skuteczność cofnięcia pozwu zależy od zgody pozwanego, niezłożenie przez niego oświadczenia w tym przedmiocie w powyższym terminie uważa się za wyrażenie zgody. Z przytoczonych przepisów wynika, że zasadą jest, iż w przypadku cofnięcia pozwu (odwołania) obowiązkiem zwrotu kosztów procesu obciążony jest powód (tu odwołujący). Co do zasady stroną cofającą środek zaskarżenia uznaje się za przegrywającą sprawę (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 lutego 2012 r., V CZ 109/11, Lex nr 1147814).

Organ rentowy ustosunkowując się do oświadczenia odwołujących o cofnięciu odwołań, wyraził zgodę, wnioskując jednocześnie o zasądzenie na rzecz ZUS Oddziału w S. kosztów zastępstwa procesowego za postępowanie przed sądem pierwszej i drugiej instancji według norm przepisanych, w kwocie odpowiadającej ilości odwołań rozpoznawanych w postępowaniu. W zgodzie z powyższym, skoro odwołujących należało uznać za przegrywających spór, wniosek organu w zakresie kosztów procesu okazał się zasadny.

Odstępstwo od zasady wynikającej z art. 203 § 2 k.p.c. (w związku z art. 391 k.p.c.), że to powód cofający pozew lub strona cofająca apelację ponosi koszty procesu, może przybrać formę rozstrzygnięcia właściwego dla art. 102 k.p.c., czyli sąd może nie obciążać powoda kosztami należnymi pozwanemu. Przywołany przepis, realizujący zasadę słusności, stanowi wyjątek od ogólnej reguły obciążania stron kosztami procesu, zgodnie z którą strona przegrywająca sprawę jest zobowiązana zwrócić przeciwnikowi, na jego żądanie, wszystkie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (art. 98 § 1 k.p.c.). Hipoteza przepisu art. 102 k.p.c., odwołująca się do występowania „wypadków szczególnie uzasadnionych”, pozostawia sądowi orzekającemu swobodę oceny czy fakty związane z przebiegiem procesu, jak i dotyczące sytuacji życiowej strony, stanowią podstawę do nie obciążania jej kosztami procesu (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2007 r., I CZ 110/07, Lex nr 621775). Do kręgu „wypadków szczególnie uzasadnionych” należą zarówno okoliczności związane z samym przebiegiem procesu, jak i leżące na zewnątrz. Do pierwszych zaliczane są sytuacje wynikające z charakteru żądania poddanego rozstrzygnięciu, jego znaczenia dla strony, subiektywne przekonanie strony o zasadności roszczeń, przedawnienie, prekluzja. Drugie natomiast wyznacza sytuacja majątkowa i życiowa strony, z tym zastrzeżeniem, że niewystarczające jest powoływanie się jedynie na trudną sytuację majątkową, nawet jeśli była podstawą zwolnienia od kosztów sądowych i ustanowienia pełnomocnika z urzędu. Całokształt okoliczności, które mogłyby uzasadniać zastosowanie tego wyjątku, powinien być oceniony z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2011 r., I CZ 26/11, Lex nr 1101325 oraz z dnia 25 sierpnia 2011 r., II CZ 51/11, Lex nr 949023). W sprawie niniejszej

płatnik uzasadniając celowość zastosowania art. 102 k.p.c. ograniczył się jedynie do wskazania, że sąd pierwszej instancji w innych składach orzekających w analogicznych sprawach dotychczas nie miał wątpliwości co do kwalifikacji stosunku prawnego łączącego wnioskodawców z zainteresowanymi. Na obecnym etapie postępowania obciążanie płatnika, w szczególności kosztami zastępstwa procesowego stanowiłoby więc wyraz surowego władztwa państwa, przy jednoczesnym pominięciu roli organu w utrzymywaniu spółki w stanie błędnego przekonania, co do jej obowiązku wobec organu rentowego.

W ocenie Sądu Apelacyjnego wskazane twierdzenia są niewystarczające do zastosowania art. 102 k.p.c. Przede wszystkim, wniosek powinien odnosić się do postępowania, którego dotyczy, podczas gdy odwołujący powołali się wyłącznie na inne postępowania dotyczące tożsamego przedmiotu. Nawet jednak w tym zakresie nie uzasadnili rozmiaru innych spraw, które mogłyby składać się na tezę o szczególnie uzasadnionym wypadku, ewentualnie wynikające z tego ich zobowiązania finansowe. Fakt zaś, że sąd pierwszej instancji nie miał wątpliwości co do kwalifikacji stosunku prawnego łączącego zainteresowanych z płatnikiem, jest w aspekcie podstaw z art. 102 k.p.c. bez zaznaczenia o tyle, że postępowanie sądowe jest dwuinstancyjne i nieprawomocny wyrok sądu pierwszej instancji nie stanowi jeszcze dla strony gwarancji słuszności swych twierdzeń, uzasadniając tym samym żądanie odstąpienia od obciążania jej kosztami co do zasady. Należy przy tym pamiętać, że to płatnik zainicjował spór, stąd już od tej chwili musiał liczyć się, że na wypadek przegranej zobowiązany będzie pokryć koszty procesu poniesione przez przeciwnika. Dla potrzeb wykazania szczególnie uzasadnionego wypadku, wnioskodawca nie poruszył też w ogóle kwestii związanych ze swoją sytuacją majątkową. Przepis art. 102 k.p.c. nie może być rozszerzająco wykładany i wyklucza uogólnienie, a może być stosowany w zależności od konkretnego przypadku. Z tych względów, w obliczu skąpej argumentacji wnioskodawcy, Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw, które uzasadniałyby zastosowanie art. 102 k.p.c. W efekcie o kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 98 w związku z art. 99 i art. 108 § 1 k.p.c. w wysokości wynikającej z § 11 ust. 2 i § 12 ust. 1 pkt 2 w związku z § 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów opłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (punkt II).

SSA Urszula Iwanowska SSA Anna Polak SSA Jolanta Hawryszko